

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomirski.)

V.

Božiču je prišla v mesto po Hinka mati sama. Hinko je bil na to že prej velikokrat mislil in se je veselil tega dneva, kakor se veselé otroci lepih igrač; skrival je to veselje pred drugimi, niti Tončku si ni upal razodeti svojih zlatih sanj...

Ko je stopila mati v izbo, tiho, neslišno, vrat lahnoupognjen, pikasto kmečko ruto na glavi, se je Hinko zdrznil in vzdramil kakor iz dolgega spanja; planil je pokoncu, lica vsa žareča od veselja, in je hitel k materi; naglo ji je podal roko, pogledal ji je v tihe oči in gledal jo je tako začudeno, kakor da je ni še prav nikoli videl.

»Greš domov na počitnice? Koliko dni imate prosto?«

Opazil je, da ima mati obraz še bolj zguban in sesušen kakor prej, in da se ji roke tresejo kakor v mrazu; čudna boleost mu je stisnila srce — kriknil bi in bi objel drago mater in potožil bi ji svojo bôl in ji odkril neutešeno domotožje...

Stal je po dolgem času zopet ob nji in je govoril tiho, šepetaje:

»Domov pojdem ... za cel teden, mati! Ali je Milka zdrava?«

»Zdrava, Hinko!«

Sedela sta za mizo, in Hinko je pravil materi, kako se mu godi v mestu; med tem je jedel kruh in jabolka, ki mu jih je bila prinesla mati, in je zrl na njeno sključeno postavo.

Zunaj je ležal sneg; vse mesto je zakrivala gosta, neprodurna megla, mračno je bilo na ulicah.

Stopala sta po cesti in prišla kmalu iz mesta; neizmerno dolga se je zazdela Hinku naenkrat vsa pot. Sever je bril preko ravní in dobrav, mrzel in leden, pod nogami je hreščalo in se udiralo.

Ko sta zagledala v daljavi na pobeljenem holmcu Solnčanec, je Hinko obstal.

»Glejte no, mati, ravno naša hiša se vidi ...«

Hodila sta še hitreje in kmalu sta stopala po holmu navzgor; domača in prijetna je postajala pot, Hinko je skoro tekkel po nji.

Pred hišo je čakala Milka, zavita v zimsko jopico, volnene rokavice na rokah. Izpod rute je kupal še vedno tisti poredni, voščenobeli obraz in tiste tihe, mirne oči.

»Kako si se počutila kaj doma? Ti je bilo zelo hudó po meni?«

Podal ji je roko in se ji je nasmehnil.

Tudi Milka se je zasmejala, ko je zagledala zopet svojega bratca.

»Ali si zrastel! Poglej ga no!« se je čudila in se je postavila tik njega.

»Za celo ped si že višji od mene.«

Šli so v izbo; prijetno zakurjena je stala v kotu peč; tajinstven mrak je vladal vsepovsod, kamorkoli se je ozrlo oko.

Mati je potegnila Hinka za rokav in mu je šepnila v uho:

»Pojdi z menoj! — Nekaj sem prihranila zate.«

Odvedla ga je v shrambo in mu dala cel pehar grozdja.

»Nà, kar jej! Zato sem ga pa prihranila.«

Hinko je nesel grozdje v izbo na mizo in zibal sladke jagode.

Prijetno in toplo mu je bilo v domači sobi, tako prijetno in toplo, da si ni želel venkaj, kjer sta bila sneg in mraz. Vse, kar mu je bilo prej doma skoro tuje, je postalo namah milo in domače. Mati se je sukala v kuhinji ob ognjišču in mu je pripravljala čaj, Milka pa je bila odšla v podstrežje po suhe hruške.

V sobo je stopila sosedova Zefa, ozirala se je izpod očal proti mizi in se opirala na krivenčasto palico.

»O! Ali je študent že doma? Kdo bi si mislil? In tak velikan — kar čez noč...«

Podala je Hinku roko in sedla na stol kraj nje.

Mati je prinesla med tem čaj in Milka suhih hrušk.

»Sedaj pa jej! Pokrepčaj se, saj bo treba kmalu nazaj.«

Zefa je vstala in odšla, v sobi so ostali samo domači. Mati je zlezla na čelešnik ob peči, ker je bila trudna, in je jela dremati. Milka se je pa primaknila bliže k Hinku in ga je izpraševala o mestu in o drugih stvareh.

Hinko je pil in jedel, odgovarjal Milki in jo pogledal zdajpazdaj izpod obrvi.

»Kaj se ti mara, Milka, da si doma!« je govoril in grizel suhe hruške.

»Jaz se moram učiti in nisem vesel. Časih sem tudi lačen, in to je najslabše. Ti si prijetno doma pri materi in še sama ne veš, kako dobro ti je...«

Milka se je sklonila k njemu:

»Poglej, skoro bi pozabila! — Tudi jaz sem prihranila nekaj zate. Počakaj, ti takoj prinesem.«

Stekla je iz izbe in se je vrnila z lepo belo škatljico, ki jo je postavila na klop.

Hinko je vstal in se je čudil.

»Kaj pa imaš notri?«

Milka je odpirala počasi pokrov in mežikala veselo z očmi. Ko je bila škatljica odprta, je zadisalo po piškotih, medenih, sladkih.

»To je prinesel Miklavž in sem hranila zate...«

Takrat se je sklonil tudi Hinko in je pobožal Milko po licih.

»Kako si vendar dobra!«

Do večera je vladal v izbi smeh in veselje. Hinko je šel tudi v hlev, pogledat, kaj dela še koza. Pogladil jo je po vratu, in zameketala je, kakor da ga pozna, svojega prejšnjega prijatelja...

Cele počitnice je presedel Hinko v izbi za pečjo. Tu se je počutil najbolj domačega in srečnega v krogu matere in Milke, ki sta mu stregli s čajem in suhim hruškami. Na mesto je skoro pozabil in tudi na Tončka, od katerega je dobil razglednico z zimsko pokrajino. Vsa strahota je tam

zunaj izginila iz njegovega srca in namesto nje se je naselila vanj tiha in sladka zavest srečnega življenja med domačimi, ki so tako dobri in tako blagi...

Tudi Podlogarjev Francek je bil prišel o Božiču domov. Hinko ga je videl, kako je korakal časih po Solnčancu goriindoli v gosposki zimski suknjici in z modernim klobukom. Govoril je Francek čisto drugače kakor prej; zavijal je po tuje in je naglašal besede natančno tako kakor mestni gospodiči.

Proti večeru sta se srečala na cesti in eden drugega sta se zasramovala.

»Si tudi ti prišel domov?« se je čudil Francek in se ozrl zelo zaničljivo nanj.

Hinko se je zasmeljal.

»Zakaj pa ne? — Ali sem mar kaj slabši od drugih, da bi ne smel o počitnicah domov?«

Francek si je prižgal cigareto in puhnil dim Hinku naravnost v oči, tako da so se mu naenkrat zasolzile.

»Tudi ti kaj kadiš, he? — Ná, tu, eno cigareto; saj vem, da se ti cedijo po njih sline.«

Potegnil je iz žepa cigareto in jo pomolil Hinku pod nos.

»Hvala; ne kadim,« se je branil Hinko in je odšel...

Naslednji dan je vzel naš študent s hruškami natlačeno culo in se odpravljal nazaj v mesto.

Mati ga je držala ob slovesu za roko in mu je govorila:

»Hinko! Ne pozabi na Boga! Uči se vedno in izpolnjuj vestno svoje dolžnosti. Poleg tega ne pozabi moliti za domače, in pomisli, koliko nas staneš. Mene tako skrbi, o, grozno skrbi, da ti ne morem povedati. Še ponoči nimam nikoli miru od hudih misli, ki me napadajo. Delati moram kakor vprežena, brez počitka in brez radosti, ker me mučijo vedne skrbi. Torej bodi priden in pobožen, in piši kaj domov.«

Ko je to govorila, je imela roke prekrizane na prsih in je zdajpazdaj glasno zavzdihnila.

Hinko se je stresel; nekaj težkega in bolestnega mu je leglo ob materinih besedah na srce...

V izbo je priskakljala Milka in je skočila k bratcu.

»Že zopet greš? Počakaj malo, ti prinesem še nekaj jabolk; v žepe si jih lahko nabašesh..., v mestu ti bo vse prav prišlo...«

Zavrtela se je naglo in je odbrzela iz sobe in se kmalu vrnila. V predpasniku je prinesla kup jabolk in jih tlačila v Hinkove žepe, tako da je bil deček ves opažen in obložen.

Zunaj pred durmi je nanagloma zadrdralo: peljali so se Podlogarjevi. Hinko je pograbil culo, se poslovil in stekel na prag.

»Hočeš gor? Kar skoči, naglo!« je zaklical Podlogar z voza in se zavijal v zimski kožuh. — Hinko je planil na voz in konja sta zdirjala po cesti navzdol in po dolini.

»Zadnjikrat se peljem sedaj,« mu je šinilo v glavo. »Podlogarjevi me ne bodo več vozili, so pregosposki.«

Na vozu so vso dolgo pot molčali. Francek je sedel tako mogočno in veličastno, kakor da je čisto sam; še Podlogar se je moral stiskati v kot.

V mestu je sedel Tonček že v stanovanju za mizo in čakal. Ko je Hinko vstopil, je vstal in ga hitro pozdravil.

»Zakaj mi nisi odpisal? Nisi imel časa, kaj? To je lepo od tebe, da si me tako pozabil!«

Hinko se je zdrznil.

»Ne zameri, Tonček! ... Ná, jej jabolka, če hočeš.«

Iz vlekel je iz žepov jabolka in jih je položil na Tončkovo skrinjo, ki je čepela v kotu kraj postelje.

»Jej, ti pravim; škodilo ti ne bo, gotovo ne.«

Pogovarjala sta se to in ono iz počitnic in Tonček je jedel podarjena jabolka.

V tem je vstopila gospodinja.

»Glej ga, saj je že nazaj! ... Si se dobro imel?«

»Dobro,« je odgovoril Hinko in si ni upal pogledati njenih udrtih, mežikajočih oči ...

Polagoma so prihajali tudi drugi dijaki. V rokah so prinašali debele, polne cule, in so jedli pa smejali se med sabo. Vsi so bili zdravih lic in živih, ognjenih oči. Hinko je videl, da so opravljeni veliko lepše kakor prej in da imajo vsi svetle, zlikane čevlje.

Vsi ti dijaki so se ozirali postrani na Tončka in na Hinka in niso marali govoriti z njima. Če je kdo izpregovoril, je storil to naglo, kakor da se hoče malo ponorčevati. Sedeli so prešerno na stolih, glave oprte v dlani, in kadili so zavoljo lepšega cigarete ... Dim se je valil po izbi in se dvigal nad mizo proti stropu, belkasti oblački so pluli nad žarečimi obrazi ...

Gospodinja je šla iz sobe in ni je bilo nazaj do večera. Ko je prišla, je vzela s stene takoj molek in so molili. Po molitvi je izginila venkaj in nobene stopinje ni bilo več čuti na hodniku ...

Pričela se je šola. Hinko je imel vedno knjige pri rokah, tudi zjutraj pri kavi se je učil. Na druge dijake, ki so bili malomarni in leni, ni gledal; skrbel je le, da je izpolnjeval sam svoje dolžnosti. Če so drugi kadili cigarete, je stopil k oknu in se je učil tam za šolo.

Zunaj je bila še zima in Hinko je sedaj to živo občutil. Velikokrat ga je zeblo po celem životu, da se je ves tresel od mraza in šklepetal z zobmi. Gospodinja je le malokdaj zakurila in če je to storila, je godrnjala zraven in gledala jezno in skoro sovražno. Počasi je vtikala polenčke v peč, štela jih je in na koncu je potegnila gotovo še enega nazaj iz peči, da je tako več priskoparila.

Tonček se je često pritoževal, a gospodinja ni hotela bolj zakuriti. »Stane denarja, in denar se ne dobiva na cesti,« je govorila važno in počasno, na skrivaj pa se je ozirala po drugih dijakih.

Vse, kar mu je bila mati kedaj pravila, je stopalo Hinku jasno in živo pred oči. Spoznal je naenkrat bedo in pomanjkanje in pričel spoznavati in razumevati ljudi. Videl je, da je revež in zato je trpel v mrazu in ni zinil o tem nikoli besedice. Sčasoma pa se je temu privadil in še dobro se mu je zdelo, da more tudi sam trpeti, kakor drugi doma, ki delajo zanj in nočejo čutiti zime.

Hitro so tekli tedni in meseci, zima je odhajala, približevala se je pomlad. Kakor blisk je šlo mimo življenje in zemlja je stala pod pomladnim solncem, ki je pripekalo gorko na njo. Dnevi so bili vedno toplejši in milejši; zunaj mesta so zelenela polja in vrtovi in gorak dih je zavel po vseh ulicah...

Pomlad je odšla, prišlo je poletje in z njim konec šolskega leta. Hinko je dobil spričevalo, in mati je prišla ponj. Napotila sta se domov na Solnčanec.

Koza je zameketala in je skakljala po vrtu, ko je zapazila Hinka; bila sta zopet skupaj, oba vesela, časih je prišla k njima tudi Milka.

Mati je hodila na polje dan za dnem; ko se je vračala v izbo, je omahovala za mizo. Če jo je Hinko kaj izpraševal, si je brisala žuljave roké ob predpasnik in bridkosti ni bilo več na njenih upalih licih...

Hinko je šel z njo enkrat na njivo, da bi se pogovarjal. Takrat ji je tudi pomagal pri delu; vzel je motiko in je kopal, kakor je le mogel. Mati se mu je smejala, ko ga je videla tako delati. Rokave je imel visoko zavihane in razoglav je bil; mahal je z motiko na vse strani, da je letela prst daleč od njega...

Pri malici so sedeli pod veliko, košato hruško za vrtom. Tudi Milka je malicala, roke v naročju, glavo lahno upognjeno. Mati je bila prinesla polno skledo kislega mleka, in zajemali so počasi s starimi nerodnimi žlicami, ki so bile ob robéh tako ostre, da si je Hinko nekoč še ustne obrezal...

»Vidiš, Hinko,« je pravila tedaj mati, »bo že šlo z božjo pomočjo. Kar v Boga zaupaj in ga prosi pomoči, pa boš tudi znanprej tako zdelal. Če si letos lahko obstal, boš še v prihodnje. Težko je gotovo, to vem sama; ali tudi jaz se moram ubijati in trpeti od zore do mraka. Kolikokrat sem lačna in žejna, pa potrpim! Saj trpim vendar zate, da morem plačevati za stanovanje in knjige... Vidiš, in pri delu ne tarnam; treba se je vdati v voljo božjo. Bog bo storil že tako, kakor se mu zdi prav. Ti, Hinko, moraš potrpeti voljno vse križe in težave, in Bog ti bo stal ob strani.«

Hinko je poslušal z napolodprtimi trepalnicami, tako, da je videl komaj njen izmučeni obraz in njene tihe, proseče oči; vse hude slutnje so izginile iz njegove duše.

(Dalje prihodnjič.)

